

Asya Studies

Academic Social Studies/Akademik Sosyal Arařtırmalar

DOI: 10.31455/asya.613808 / Year: 4 - Number: 11, p. 71-78, Spring 2020

KAPİTALİZMİN İÇ YÜZÜ THE OTHER SIDE OF CAPITALISM

Öz

Bu çalışmada yer kürede doğal kaynaklar üzerinde önemli ölçüde baskı oluşturan kapitalistlere karşı toplumda çevre bilinci oluşturmak adına çeşitli kavramlarla farkındalık uyandırmak ve kapitalizmin yapısının, iç yüzünün ne olduğunu üzerinde durulmuştur. Kapitalist sistemin doğasının hırslı ve dengesiz olduğu yönüne dikkat çekilmiştir. Değerlerin dejenerasyonu olmasıyla kapitalizmin durdurulamaz bir hale geldiğini, burada kültürel değerlerin önemi azalmıştır. İnsan tabiatının hem fen ilimlerine hem de kültürel değer yüklü ilimlerle büyüyeceği realitesine parmak basılmıştır. Kapitalistler tarafından yapılan üretimin, dünya popülasyonuna eşit bir dağılımın yapılmadığı hususuna açıklık getirilmiştir. Toplumda 'sınırsız özgürlük' gibi düşüncelerin sonucunda bozulan bir düzenin olabileceği... Sınırsız istek ve arzuların olduğu bir dünyada sınırlı doğal kaynaklarla olamayacağından kapitalizmin hızını düşürmesi gerektiğini... Bu sistemin, beşerin hırslını tahrik etmesiyle tabiata aykırı davrandığı gibi düşüncelerle irdelenmiştir. Toplumsal hareketler aslında kapitalizmin şiddetli hırslının ve dehşetli talebine olan isteğine karşı bir tepki mahiyetindedir. İnsanın tabiatı ve doğası medeni olmasından, her daim kapitalizm gibi doymak bilmeyen yapıları reddedecektir. Sonuç olarak maddeleşen 21. yüzyıl dünyasında materyalistlerin görünmeyen yönü üzerinde durularak, çevreye yönelik olumsuz etkilerine vurgu yapılmıştır. İstek ve arzuların şiddetle tahrik edildiği bir dönemde beşeriyet hızlı bir şekilde maddeci bir konuma gelmiştir. Gayri zarurinin zorla zaruret konumuna getirildiği bir dünyada, gelecek nesiller için yeraltı kaynakların ne kadar uzun ömürlü olacağı gibi konular irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapitalizm, Doğal Kaynaklar, Çevre, Kültürel Değerler, Beşer

Abstract

In this study, it has been pointed out that for the structure and real face of capitalism, raising awareness with various concepts for environmental consciousness in society against capitalists who generate pressure greatly on natural resources. It has been drawn out that the nature of capitalist system is ambitious and unbalanced. As the values are degenerated, capitalism became unstoppable so cultural values devalued. It has been pointed out that human nature grows with both life sciences and cultural values. It has been clarified that equal distribution of products is not done to world population by capitalists. Capitalism should slow down in the world where there is limited resources and limitless ambitions. The idea of 'limitless freedom' will eventually cause a corrupted system. It has been elaborated that this system acted incongruously to nature by provoking the society's ambition. Actually, social movements are reactions to capitalism's violent ambition and terrifying demand Human trait and nature will always refuse insatiable systems as capitalism as it is civilized. As a result, materialists' negative effects to environment has been stressed by pointing out unseen side of materialists' in the 21th century of materialized World. In a period when the wishes and desires were violently driven, humanity quickly became a materialist position. In a world where informal necessity is forced into necessity, issues such as how long the underground resources will last for future generations have been examined.

Key Words: Capitalism, Natural Resources, Environment, Cultural Values, Human

Arařtırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
01.09.2019

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
21.03.2020

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.03.2020

**Asya'dan
Avrupa'ya
Uluslararası
Sosyal Bilimler
Dergisi**

Erol Akyıldırım
Doktora Öğrencisi / Ankara
Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı
akyildirimerol@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-2333-6044>

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Akyıldırım, E. (2020). Kapitalizmin İç Yüzü. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Year: 4, Number: 11, Spring, p. 71-78.

GİRİŞ

Birey, maddi anlamda biyolojik bir yapıya sahip olduğu gibi sayut anlamda da, çeşitli duygularla süslü bir varlık olduğu söylenebilir. Bu durumda maddi anlamda bir sistem ve manevi olarak bir yapıya sahiptir. Çünkü bir bireyin hem görülen hem de elle tutulamayan bir yapısı döz konusudur. Bu kapsamda düşünüldüğünde hem somut hem de soyut yönünün eğitilmesi gerektiği söylenebilir. Örneğin fen ilimleri aklı besleyen ve buraya bağlı olarak gelişen bir yapıya sahiptir. Soyut anlamda düşünüldüğünde kültürel değerlerin de vicdanı beslediği ifade edilebilir. Bir birey sadece akıl eksenli büyütülürse, vicdani yönü ham durumda kalmaktadır. Bu durumda aklın çalıştığı fakat vicdanın çalışmadığı, işlemediği bir şahıs ortaya çıkmaktadır. Vicdanın olmadığı bir bireyin de toplumsal yapıda birçok sorunsala sebep olacağı ihtimali yüksek görülmektedir. Örneğin kapitalizmin vicdani anlamda eksik büyüdüğünden, toplumda birçok problemin temel sebebi olduğu söylenebilir. Oysa bir birey hem fen ilimleri hem de kültürel anlamda değerlerle büyümesi, arzu edilen bir insan profili olarak görülmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında ve bireysel anlamda düşünüldüğünde, özellikle 20. ve 21. yüzyıl kapitalizmin sadece akıl eksenli büyütülen bir birey olduğu söylenebilir. Çünkü bireyin işletilmemiş yani ham konumda olan duygularından bir tanesi de, şiddetli hırs ve aşırı talep duygusudur. Kapitalistlerin bu duygularını ilgili etik değerlerle terbiye etmediği durumda, kapitalizmin kar uğruna herşeyi hırsına feda ettiği bir tablo görünecektir. Dolayısıyla vicdani anlamda küresel dünyada, duygularının iptal olduğu bir burjuva sınıfı görülecektir. Vicdanın, hislerin iptal olduğu bir zengin tabakanın, beşer için olumsuz birçok sorunsalı getirme olasılığı yüksek görülmektedir. Bu durum, kapitalistlerin çevre üzerindeki olumsuz etkisinden anlaşılmalıdır. Toplumda sosyal medya aracılığıyla (reklamlar) yanlış tüketim alışkanlıkları oluşturarak, doğal kaynaklar üzerinde önemli ölçüde baskı oluşturmaktadır. Yani tüketicilerin gereksinimleri ve tatminleri çeşitli hazlarla baskı altına alınmaktadır. Bu baskı biçimini rasyonelleştiren kapitalizmin üretim güçleri olduğu görülmektedir (Baudrillard, 2018: 96). Bu da, kapitalizmin vicdani anlamda yetersiz beslediği hususunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kapitalizm toplumsal itaatin sağlanması hususunda bireyin zayıf noktalarından olan haz, arzu ve isteklerini kötüye kullandığı görülmektedir. Örneğin fordist seri üretimle beraber sosyal medya aracılığıyla yanlış ihtiyaçlar oluşturularak, tüketim kültürünün ziyadeleşmesine neden olmaktadır. Böylelikle insanlık dört şeye muhtaç iken, haz duygusunun kötüye kullanılarak, isteklerin zaruri ihtiyaç konumuna getirildiği bir tablo söz konusudur. Bu durum da, hızla çöplük haline gelen bir dünya ve beraberinde doğal kaynakların üzerinde büyük bir baskının oluşmasına sebep olmaktadır.

Kapitalizmin iç yüzünün insanın soyut anlamdaki duygularını kötüye kullanıldığı hususları irdenilerek, bunun sonucunda doğal çevre üzerinde ne tür olumsuzluklar oluştuğu hususu gözler önüne serilmektedir. Çevre üzerinde artan baskılanmalarla beraber yeni sosyal hareketlerin baş göstereceği gibi hususlar irdelenmiştir.

1. Kapitalizm, Haz ve Arzu

İnsan soyut anlamda aşırı hırs ve talep duygusunun var olduğu bir varlık olarak görülmektedir. Bu tür hissiyatların kontrolü genel anlamda insanların eline bırakıldığı söylenebilir. Eğer bu duyguya yönelik öz kontrol bilinci oluşturulamazsa, 21. yüzyıl kapitalistleri gibi doymak bilmeyen bir insan yapısı ortaya çıkması muhtemeldir. Özellikle kapitalistlerin hırsının altında can çekişen doğal kaynakların, çevrenin olduğu bir tablo söz konusudur. Kapitalist sistem daha ne kadar fazla kâr edebilir düşüncesiyle sahihsiz olan doğaya saldırılmaktadır. Üretilen metanın tüketimi için yani sirkülasyonun sağlanabilmesi için, kendi talebi oluşturulmaktadır. 19. yüzyılla birlikte “bırakınız yapınlar bırakınız etsinler” düşüncesiyle tekelliliğin önü açılarak, yeşil hareketin bugün muztarip olduğu bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Mutlak özgürlük gibi düşüncenin var olduğu liberalizm, doğası itibari ve temeli ile dengesizlikler içermektedir. Çünkü mutlak bir özgürlüğün olduğu bir yerde özgürlüklerden tam anlamıyla bahsedilemeyebilir. Yapısında haz duygusu gibi kötüye kullanıma açık olan bir insan olgusunun mutlak özgürlüğünün olduğu bir ülkede yaşadığı düşünülse, diğer insanlar için gerçek anlamda özgürlükten bahsedilemeyebilir. Burada kapitalizmin hem çevre hem de bireysel anlamda baskı oluşturacağı ihtimali yüksek görülmektedir. Özellikle çevre anlayışının siyasi cemahta bilinçlenmesinde 1970’lerde Almanya önemli bir yere sahiptir. 20. yüzyılın sonlarında filizlenmesi hız kazanan “Alman Yeşil Partisi” diğer birçok ülkeye örnek teşkil ettiği görülmektedir (Özer, 2001: 184). Eğer bir iktidar partisi yapacağı icraatlarda mutlak manada özgürse sonuçların çevre adına sağlıklı olduğu söylenemeyebilir. Burada üstyapının kendi içinde çevreci ve yeşil parti anlayışına sahip bir düşüncede bulunması önemli bir adım olarak görülmektedir (Bahar Üste, 2015: 52). Bu sadece üstyapının bilinçlenmesi ile çözülecek bir durum olmamakla beraber, toplumun da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Siyasi kuruluşlar çevre ile ilgili yasal düzenlemeler yapmakla kalmayacak, bu yasaların uygulama sorumluluğunu da yükleneyecektir. Böylelikle hem toplum bilinçlenmiş hem de siyasi merciler tarafından toplumda gerekli farkındalığın oluşacağı söylenebilir (Bahar Üste, 2015: 52). Neoliberalizmdeki mutlak özgürlük, insanda bulunan sahiplenme duygusuyla birleşince ortaya apayrı bir tablo çıkmaktadır. Yani sorunun temeli insanın duygularının, hissiyatlarının sınırsız bir şekilde serbest bırakılmasıdır. İnsan biyolojik olarak yapısal anlamda, dizginlenemeyen ve ham konumda olan duygulara sahip olduğu görülmektedir. Bu hissiyatların aşırılık yönünde kötüye kullanılması, ortaya dünya üzerindeki kaynakların ya da enerjinin azımsanacak kadar az insanın elinde toplanması olasılığı yüksek görülmektedir. Çünkü insan olgusunda ısrarcı bir hırs ve arzu duyuları söz konusudur. Bu duyguların terbiye edilmeden kötüye kullanılması, kapitalist bir mantalitenin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısı ile çözüm ne fordist seri üretim anlamında üretimin önünü kesmek ne de tüketiciyi ürünsüz bırakmaktır. Burada kültürel anlamda insan olgusunun ilgili duygularının dizginlenmesi, vasat konuma gelmesi yerinde bir adım olabilir. İnsan tabiatında derc edilen hissiyatların su-i istimal edilmesi, yeryüzünde gediği kapatılmaz bir hal aldığı, çevre üzerindeki olumsuz etkilere bakıldığında

anlaşılmaktadır. Çünkü değerlerden arınık büyüyen ve bunun yanında hızlı bir şekilde dünyevileşen 21. yüzyıl kapitalistlerini durduran hiçbir oluşum görülmemektedir. Burada toplumsal olguların da kapitalizmin gölgesinde hareket ettiği görülmektedir. Fakat insan doğasında yalana yalan söyleme meyli olduğundan, kapitalizmin gerçekleştirdiği eylemlerinin irrasyonel olduğu ve rasyonelite olgusuna uyup uymadığı hususunda sorgulanan bir dönemde yaşandığı görülmektedir. İnsanın tabiatı medeni olduğundan, beşer yavaş yavaş evrimleşerek iyi olan nedir hususunda olgunlaştığı bir tablo söz konusudur. Bu durum da gelecek nesil için bir umut olabilir.

Biyolojik anlamda insan fen ilimleriyle beslendiği gibi duygusal yönünde de beslenmesi gereken bir varlıktır. Çünkü insan olgusu maddi anlamda akıl ve soyut anlamda da vicdan yönü olan bir yapıdır. Kapitalist oluşumu ruhlandırın döneme bakıldığında değerler anlamında bireylerin iki tabakaya ayrıldığı bir sınıf söz konudur: Kilise ve aydın kesim. Kapitalizmi vahşileştiren sebeplerden birisinin başlangıcına bakıldığında Katolik mezhebi olarak, inanın istibdadı insanları kendisine düşman ettiği görülmektedir. Özellikle o dönemde küstürülen devrin aydın kesimi ile kilisenin sistemiyle mücadele edildiği bir tablo söz konusudur. Weber' in *"Bir ahlak biçimi olarak ve bir "ahlak" görünümü altında ortaya çıkan "kapitalist ruh" un savaşıması gereken birincil düşman, geleneksel olarak adlandırılacak her çeşit duygu ve davranıştır"* (Weber, 2014: 65) cümlelerinde de kapitalistlerin neden soyut anlamda eksik büyüdüğü yani vicdani yönünün kültürel anlamda beslenmediği anlaşılmaktadır. Weber, bireylerin reform döneminde görülmemiş içsel bir yalnızlık yaşamalarının beraberinde ebedi kurtuluş arayışlarını getirdiğini ifade etmektedir (Weber, 2014: 124). Bu kurtuluşun insanlar için çok fazla üretmek olduğu düşüncesi hızla yayılmıştır. Kendisine az harcayıp çok kazanan bir insan profilini ortaya çıkarmıştır. Kültürün yanlış yorumlayıp benimsetilmesinden sonra artık kapitalist düşüncenin büyümesi hesabına her şey hazır olduğu söylenebilir. Çünkü kilisenin baskıcı tutumundan küstürülen aydın kesimi, 'Protestan Ahlakı' nı bu değerlerden tamamen bir kopuş için bir ara geçiş olarak tahayyül etmiş ki sonraki aşamada tamamen başkalaşın, dünyevileşen bir sisteme dönüştüğü görülmektedir. Ahlaki anlamda değerlerden arınık saf materyal için çalışan, neticede materyalistleşen bir dünyanın doğumuna sebebiyet veren bir dönemi doğurduğu söylenebilir. Katolik mezhebi ve onların işbirlikçileri, dini değerlerin yanlış ilka edilmesi, kapitalizmin vahşileşmesini kolaylaştırmaktadır. Böylelikle emeğini satan sınıf ile üretim araçlarına sahip sınıf arasında sürekli krizlerin yaşandığı bir tarihsel sürecin yaşanması gibi sorunsalların hız kazanmasına sebep olmaktadır. Oysa Hristiyan dini değerlere ahlaki anlamda sadık kalınarak savaşımın bu değerleri yanlış anlamda kullanan kesime yapılması seçeneği seçilebilirdi. Böylelikle ahlaki, vicdani anlamda yoksun bir kapitalist düzenin oluşmasını engelleyecek bir durumun oluşması sağlanması daha rasyonel görülmektedir. Fakat burada kapitalizm, artı değeri elde etmesiyle çalışmadan, emek sarf etmeden kar elde ettiği bir süreci yaşamaktadır. Paranın parayı üretmesi, ilgili kapitalistin emek sarf etmeden kendi hirsına emekçileri ya da üretim araçları, doğal kaynaklar üzerinde baskılaması olarak görülmektedir. Weber' in *"Unutma ki para, yenilenen ve karlı bir doğaya sahiptir. Para parayı üretir ve ondan elde edilen daha fazlasını ve daha fazlasını üretebilir. Beş şilin katlandığında altı şilin olur; altı şilin yedi şilin 3 pense dönüşür ve 100 pound olana kadar böyle devam eder"* (Weber, 2014: 51) ifadesi aslında bu sistemin doğasının sömürü olduğu ve hırsırları içerdiğini gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla kapitalizm, emekçinin çalışarak, kar sahibinin oturarak kazandığı bir sistem olarak tanımlanabilir.

Kapitalizm sosyal yapıların itaatinin sağlanması adına, en büyük silah olarak bireyin biyolojik yapısında zayıf noktaları tespit ettiği ve bu çereçevde saldırıda bulunduğu görülmektedir. Örneğin özellikle yanlış tüketim anlamında düşünüldüğünde, bireylerin isteklerinin, haz duygularının tüketime yönelik kötüye kullanıldığı görülmektedir. Marsist anlamda düşünüldüğünde kapitalizmin bu duyguları kötüye kullanarak işçi sınıf bilinçlenmesini parçaladığı söylenebilir. Çünkü emeklerini satarak çalışan işçi, elde ettiği gelirini tetiklenen hazlarını doyurmanın peşine düştüğü bir tuzakla karşı karşıya kalmaktadır. Adeta aklını, vaktini zevklerini doyurmanın peşinde koşarak kullanmaktadır. Kapitalizm sosyal medya aracılığıyla hazları şiddetle tahrik ederek, bireyin cebini bu anlamda boşaltmaktadır. Böylelikle bireyi kendisine bağlı kılmaktadır. Etik anlamda kendisinin vicdani yönünü geliştiremeyen kapitalist sınıf, empati kurmadan artı değerini artması uğruna dünyada birçok yönde sömürü gerçekleştirdiği görülmektedir. Sanayi toplumlarıyla beraber her türlü haz ve arzusunun serbest bırakılması, beraberinde toplumsal düzen ve uyumun korumasını tehdit etmektedir. Oysa hem bireysel hem de toplumsal anlamda zedelenen dokunun onarılmasında kültürün işlevi yadsınamaz bir realite olarak görülmektedir (Swingewood, 1998: 154-155).

İnsanların hissiyatlarının dizginlenmesinde tampon görevini gören geleneksel değerlerin kapitalizmin çıkışıyla kırılmaya başlaması, kapitalizmin hız kazanmasında önemli bir etken oluşturmaktadır. Çünkü bireysel anlamda burjuvayı gemleyen kalpte ya da toplumda kolektif bilincin oluşmasıyla aklında bir yasaklayıcı görevi gören değerler olabilir. Vicdani yönde zengin tabakanın fakir tabakaya merhamet elinin uzamasına sebebiyet veren kültürün varlığıdır. Örneğin çevresel vatandaşlığın yaygınlaşması gibi birçok girişimin temel hedefi, beşerin ortak paydası olan etik değerlerin yardımıyla toplumda doğayı korumaya yönelik bir farkındalığın oluşturulmasıdır. Burada kültürel değerlerin önemi yadsınamaz. Burada hırçınlaşın ve hiçbir kayıt altına alınamayan kapitalizmin başlangıçta bir ahlak biçimi olarak ortaya çıktığını ve sonrasında nasıl bir zikzak çizdiği, 21 yüzyıl kapitalistlerine bakılarak tanımlanabilir. Kapitalizm hirsına yenik düşerek, çevre üzerinde önemli ölçüde baskı oluşturduğu bir yöne ilerlemektedir. Doğaya yönelik bir aidiyet duygusunun oluşması için insanın kâr yönelik hirsının kontrol altında alınması, dizginlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde *'çevre vatandaşlığı'* gibi çevreye yönelik yapılan çalışmaların tam anlamıyla sonuç alınmayabilir.

Kapitalizmi zafere ulaştıran en büyük etken olarak, bireysel ve toplumsal anlamda duygularının mutlak serbest bırakılması olarak görülmektedir. Bireyin zayıf noktaları olan haz duygusunun kötüye kullanılarak, bireyin gerçek anlamda bilinçlenmesini engellemiştir. Örneğin cezbedici reklamlarla yanlış tüketimin hızlanması

gerçekleştirilmektedir. Kapitalistlerin çevrecilere karşı yanlış tüketim algısının oluşmasına yönelik savunması olarak insanların sayısının gün be gün arttığı düşüncesi yeterli bir cevap değildir. Çünkü isteklerin ihtiyaç konumuna getirildiği bir sistemde dünya popülasyonunun arttığını iddia edilmesi tutarsızlıktır. Eğer insan nüfusunun arttığı iddia ediliyorsa zaruri olmayan ihtiyaçların zaruri konumuna getiren kapitalistlerdir. Buna ne tür bir cevap verileceği merak konusudur. Ayrıca tüketim olgusu sadece maddi anlamda midenin doyurulmasından ibaret olmamakla beraber kadın bedeninin cinsel anlamda kötüye kullanılması, değerlerin tüketilerek yok edilmesi vb. durumlar sıralanabilir. Kapitalizm soyut duyguların kontrolünü gerçek anlamda bireyin iradesine bırakmadığı söylenebilir. Yani birey kendi duygularını, hissiyatlarının kontrol etmede tam anlamıyla özgür olmadığı bir tablo söz konusudur. Bireyin biliç altının kapitalizm tarafından imaj ve sembol bombardımanına tutulmasıyla, bireyin özgür iradesini ihlal etmektedir. Örneğin cinsel içerikli (pornotik, tüketim çılgınlığı vb.) uyutucu lezzetlerle görüntü ya da videoların bireyin bilinçaltına enjekte edilmesi, toplumda çocuk istismarı, aile kavramının yok olması, gelen evleri vb. durumların ortaya çıkmasını hızlandırdığı söylenebilir. Dolayısıyla bireydeki ayarsızlaşan soyut duyguların ifrat, vasat ve tefrit ölçüleriyle ayarlanması, kapitalizm ile mücadelede önemli bir adım olarak görülmektedir. Çünkü marksist anlamda düşünüldüğünde, işçi sınıfının da toplumun itaati noktasında savaş sonrası kapitalizm yanlısı bir tavır sergileyerek medeniyetin uyutucu lezzetlerinden olan tüketim hazzına kapıldığı anlaşılmaktadır (Slattery, 2014: 210). Dolayısıyla kapitalizmin bireyin haz duygusunu elde ederek, marksizme karşı zafer kazandığı söylenebilir. Emek karşılığı ya da ücretli çalışan sınıfın hazzının kapitalizm tarafından kötüye kullanılarak toplumsal ve bireysel itaatinin sağladığı görülmektedir. Böylece özellikle 21. yüzyılda duygularının kapitalizm tarafından yönlendirilen ve toplumsal itaatin sağlanmasında en büyük silah olarak arzularının kötüye kullanıldığı bir toplum görülmektedir.

2. Kapitalizm ve Çevre

İnsan tabiatında münderiç olan şiddetli hırs ve dehşetli talebin kapitalizm tarafından kamçılanıp kötüye kullanılıp doğa üzerindeki kârını yükseltmek için üretimi ve tüketimi yükselterek doğal kaynakları baskıladığı görülmektedir. Doğaya hükmetme hareketi sonucu yaşanan çevre sorunlarının özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra kapitalizmin çevre üzerindeki artan olumsuz ekolojik tahribatın ve yıkımın hız kazandığı bir süreç yaşanmaktadır. Kapitalistler için ifade edildiği gibi, tüm bu taşkınlıklar insan yapısının su-i istimal edilmesi ile alakalı olan bir durum olduğu görülmektedir. Kapitalist düşüncenin bu kadar gelişip vahşileşen yapısını incelemek için çıkış noktasına ya da en azında o dönem düşünürlerinden olan Weber'in Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhuna adlı eserinden esinlenerek nasıl bu hale geldiği hususunda bilgi sahibi olunabilir. Yani doğuş sırasında nasıl evrim geçirdiği önem arz etmektedir. Weber'in "*Acımasız bir rekabet savaşının başlamasıyla saygı yok oldu, servetler kabardı ve bu servet faize yatırılmayıp tekrar yatırım olarak kullanıldı. Eski rahat ve sakin yaşam biçimi yerini azla yetinmek aldı. Buna uyanlar yükseldi çünkü istedikleri kazanmaktı, harcamak değil. Eski yaşam biçimini korumak isteyenler harcamalarını kısmak zorundaydılar*" (Weber, 2014: 68) ifadesi aslında 21. asrın hırçınlaşan kapitalizminin nasıl yükseldiğini haber vermektedir. Azla yetinilerek, kendinden kısılarak daha da kazanayım, büyümenin korkusu... İstenen kazanmak, yaşamak değil... İnsanların hırsının nasıl tahrik edildiğinin ifadeleridir bu cümleler. Günümüz çevrecilerin haykırışların haklılığını bu ifadeler göstermektedir. Beşerin görünmeyen hissiyatlarının bir anlamda ayarlarının ayarsızlaştırıldığı nokta, tamda Weber'in bu cümlelerinde bulunmaktadır. 'Saygının yok olduğu' ifadesinde sadece proletaryanın feryadı yatmaktadır; bunun yanında çevre üzerindeki baskılanmanın, yapılan tahribin çılgınlıkları da yatmaktadır. Kapitalist düşüncenin elinde sadece emeği sömürülen işçi sınıfı değil aynı zamanda can çekişen doğanın kendisi de yer almaktadır. Sürekli üretim peşine düşen ve bunun sonucunda doğal kaynaklar üzerinde baskılanmanın olduğu bir devrin başlangıcı, aynı zamanda 21. yüzyıldaki bir tüketim toplumunun tohumlarının atıldığı bir dönem görülmektedir. Çevre üzerinde olumsuz etki oluşturan kapitalizm, özellikle Altıok'un belirttiği "*...denizlerde ve içme suyu kaynaklarında kirlenme, kimyasal, biyolojik ve nükleer atıklardan doğan sorunlar, karbon salınımının artması, iklim değişiklikleri ve küresel ısınma, erozyon nedeniyle ekilebilir alanların azalma..*" vb. hususlar çevrenin kapitalistlerin doymak bilmeyen hırslarının su yüzüne çıkmasının göstergesidir (Altıok, 2014: 3). Kapitalist sistemin mağduru olan yer küresi gün geçtikçe daha da kötüleşen bir şekle bürünmektedir. Kapitalizmin üstyapı tarafından dizginlenmesi düşüncesi yerinde bir müdahaledir. Fakat bu gün sanayisi gelişmiş ülkelerin birçoğunda bujuvayı oluşturan ya da en azında onların gölgesinde hareket eden sosyal kurumlar bulunmaktadır. Tablo böyle olunca çevrenin beşerin bulaşık eliyle kirlenmemesi düşünülemez.

Kapitalizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerin bir diğeri ise baraj yapımında doğanın kâr hırsına kurban gitmesi mevzuusudur. Öncelikle kamu yararı hususunda barajların topluma sağladığı fayda yadsınamaz bir realitedir. Bunun örneği elektriğin sağladığı yarardan anlaşılabilir. Bu üretilen faydanın elbette ki kamu yararı cihetininin düşünülmesi gereklidir. Fakat öncelikle kazanılan ve kaybedilenlerin iyi bir şekilde toplanıp çıkartılması, hesaplanması gerekmektedir. Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarından arınık bir şekilde yapılan bu barajların inşasında kamu yararıyla beraber orada bulunan toplulukların, kültürün, canlıların göz önünde bulundurulması gerekli inşaat yapıları düşünülebilir. Aksi halde kapitalist kâr düşüncesi doğrultusunda hareket edilirse, türler ve doğal yaşamın yok olması, deltaların erimesi, yeraltı suların azalması ve doğal göllerin kuruması, ekonomik verimsizlik, sosyo-ekonomik bozulma, fiziksel ve biyolojik çevrenin etkilenmesi gibi bir takım geri dönüşümü olmayan problemlerin ortaya çıkacağı muhtemeldir. Örneğin gözünü sadece kâra diken sermayecilerin, Türkiye'de ki İlisu barajının yapımında Hasankef gibi tarihi yerlerin kaybolması karşılığı azımsanacak bir değer olarak görülmemektedir. Aynı zamanda bu alanlarda bulunan ve nesli tükenmekte olan canlılar da söz konusudur. Dolayısıyla bu tür durumlar göz önüne alındığında "Sürdürülebilir" bir kapitalizmin çevreciler tarafından kabul

edilmesi olanaksız gibi görülmektedir. Çünkü her iki düşüncenin sahipleri de farklı uçlarda ve uçurumlarda bulunmaktadır (O'Connor, 1994: 22). Bireysel anlamda aşırılık duygusu dizginlenmemiş bir burjuvazinin, çevre üzerindeki bu kayıpları hesaplama olasılığı düşük görülmektedir. Çünkü kâr oranının yüksek olması kapitalizm için vazgeçilmez bir durumdur.

Beşerin bulaşık elinin değdiği yerlerde genel anlamda bir bozulmanın olduğu söylenebilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde kapitalizmin bir diğer iç yüzü olarak GDO'su değiştirilmiş ürünlerin ortaya çıkarılması ile kârlarını maksimize ederek, ne kadar canavarlaştığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bir bitkinin veya hayvanın üretebileceği kadar üretmesi sözkonusu iken, bu bitki ve hayvanlar kâr uğruna çeşitli zararlı ilaçlarla aşılınmakta ve bunun sonucunda daha fazla ürün elde edilmektedir. Bu durum insan ihtiyacının karşılanması uğruna yapılan bir eylem olarak görülmemektedir. Kâr uğruna beşere hastalıklı ürünlerin zerk edildiği görülmektedir. 1986 yılında Bush, Beyaz Sarayda Monsanto şirketiyle gazetelere yansımaya bir toplantıyla biyoteknoloji endüstrisinin denetimsizleştirilmesi ile ilgili almış olduğu karar sonucunda üstyapının (politika) kapitalistlerin sırtını ne kadar sıvazladığı ortadadır (Engdahl, 2004: 17). Başka bir ifade ile kapitalist sistemin gölgesinde şekillenen devlet kurumunun dizginini kime kaptırdığı görülmektedir. Kâr hırslının en büyük oranda görüldüğü yer, GDO'su değiştirilmiş ürünlerde görülmektedir. "Özde denk" söylemleri ile iç yüzünü gizleyen bu sistem aslında Engdahl'ın ifadesi ile "Ferrari motoru taşıyan Fiat arabalara benziyordu" (Engdahl, 2004: 20) şeklinde açıklaması yapılanları özetlemektedir. İlgili kapitalistler tarafından yapılan reklamlarla hayvanlarda %30 oranında süt Posilac olarak ifade edilen ilacın süt verimliliğini arttıracacağı belirtilmektedir. Ancak bu ilaç hayvan metabolizmasını değiştirip bozmaktadır. Bu durumu umursamayanlar(kapitalizm) ileriki aşamada bunun faturasını tüm insanlığa ödedeacağı görülmektedir. Birçok bilim insanının bu aşılın ilacın inekleri iki yıl erken yıpratıldığını, aynı zamanda metabolizmada fazla insülin gibi büyüme faktörünü artırdığı gibi birtakım olumsuz etkilerinin bulunduğunu ifade etmektedir (Engdahl, 2004: 21). İlerleyen dönemlerde beşerin kirli olan bulaşık elinin olumsuz etkilerinin çevreye yansması, birçok sorunsalı beraberinde getireceği ihtimali yüksek görülmektedir. Avrupa da bazı kuruluşlar RBGH' nin çeşitli yan etkileriyle beraber insanlarda prostat ve günümüzde artan kanser gibi hastalıklara da sebep olacağını ifade etmektedir. Bu durumda Ağustos 1999' da elde edilen bu sütün AB tarafından yasaklanmasıyla neticelenmiştir (Engdahl, 2004: 24). 21. yüzyıl insanı, çevreyle ilgili sayılamayacak ölçüde örneklerin verilebileceği bir tabloyla karşı karşıyadır. Burada liberal kapitalistlerin hırçınlığına dur diyecek bir bilincin oluşması, toplumun ya da toplumsal kurumlara düşmektedir. Mark, işçi sınıfının burjuvayı devirmesinde nasıl ki ciddi bir ittifakın ve bilincin oluşması noktasına vurgu yapıyorsa, aynen günümüz beşeriyetinin bu manada bir ittifaka ihtiyacı olduğu görülmektedir. Örneğin ozan tabakanının incelenmesiyle ilgili Avrupa Parlamentosu'nda gerekli tedbirlerin alınması ve uygulanması hususunda çabalara rağmen somut adım atılmadığı görülmektedir. Ormanlar, nehirler, göller, kıyı şeritleri ve hava kalitesi gibi ortak değerlerin korunması ile ilgili anlaşmalarda, uygulama noktasında sadık kalınmamaktadır (O'Connor, 1994: 20).

3. Yeşil Vatandaşlık ve Kapitalizm

Vatandaşlık kelimesinin ortaya çıkması Atina şehir devletine dayanan ve yaklaşık iki buçuk yıl gibi eski bir tarihinin olduğu söylenebilir. Bu kavram 17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmış ve 21. yüzyıla kadar sanayiye paralel olarak hız kazanmıştır. Modern vatandaşlığın evrimi, kapitalizmin gelişimine bağlı olduğu görülmektedir. Burada beşerin çevresel vatandaşlık anlamında, kaygılarını artıran ve bu kavramın ortak paydasında birleşen çevreye olan kaygı oluşturmaktadır. Bir diğer birleştirici unsurda ekolojik düşünce etrafında şekillenen küresel farkındalık anlayışının geliştirilmesidir. Son olarak acil durum endişesinin vatandaşlık kavramının gelişmesinde önemli bir etken olduğunu söylenmektedir (Dean, 2001: 491). Vatandaşlık kavramının gelişimine sebep olacak etkenler daha da artacağı benzetilmektedir. Doğal kaynakların yeniden dağıtılması ile sosyal refah haklarının düzene koyulması gerektiğini de belirterek, vatandaşlık kavramında hem çevresel bilincin hem de sosyal hakların tekrar düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek dengenin sağlanmasına sebebiyet verebilir. Böylelikle "Vatandaşlık", kapitalizm ve ekolojik krize karşı koruyuculuk görevi üstleneceği benzetilmektedir (Dean, 2001: 491-492). Çünkü dünyada çevresel vatandaşlık bilincinin oluşturulması, toplumun çevreye karşı bir aidiyet duygusunun oluşmasına zemin hazırlayabilir. Bu bilincin tüm insanlığa aşılınması, yerinde bir eylem olarak görülmektedir. Böylelikle çevresel hareketler belli bir azınlıkta kalmayarak, tüm insanların kaygısı haline gelebilir.

Çevreye karşı bilincin oluşması için toplumda 'davranış, tutum, gönüllülük' gibi değişimlerle önerilerin etkisinin olmadığı söylemi doğru olmayabilir. Toplumda çevreye karşı davranış, tutum ve gönüllülüğün oluşabilmesi için medya ve eğitim vasıtası ile gerekli bilinçlendirilmenin yapılması yerinde bir karar olabilir. Fakat çevre için derinlemesine bir çözüm olduğu söylenemeyebilir. Asıl sorunun yaşanılan zıtlıklar (zengin, fakir) dünyasında teavün (yardımlaşma) kaidelerinin olmamasıdır. Bu akidenin güçlü olması güçlü bir üstyapının oluşmasına bağlanabilir. Devletin güçlü olması durumunda, sermayeciler üzerinde yaptırım gücüne sahip olabilir. Bu vesile ile zenginlerin alt tabakaya doğru yardım elinin uzatılmasında etkili olabilir. Bu yardımlaşma kaidesi gönüllülük esasına dayanırsa üstyapının baskısına gerek kalmayabilir. Fakat gönüllülük olayı ise burada güçlü bir üst yapının varlığına ihtiyaç duymaktadır. Böylelikle zengin tabaka üzerinde düzenli bir vergi sistemi icra edebilir. Burada alınan vergilerin toplumda olan fakir kimselere dağıtılmasıyla toplumdaki bulunan iki tabakanın birbirine ekonomik olarak yaklaşması sağlanmış olabilir. Asıl sorun liberal kapitalistlerin dizginlenmesi olayı görülmektedir. Bu dağılım devlet eliyle yapıldığında alt tabakada olan fakirin alım gücü (sermaye) olacaktır. Dolayısıyla asırlardır mücadelesi devam eden emek ve sermayenin karşılıklı anlaşığı bir noktaya gelinecektir. Böylelikle aşağıdan yukarıya doğru hürmet ve saygı, yukarıdan aşağıya doğru sevgi, şefkat gibi toplumda barış ve huzurun olduğu bir durum ortaya çıkacaktır.

Kapitalist düzene karşı, aşırılıkları düzeltmede, çevreye yönelik bir vatandaşlık hissini oluşması hususunda “gönüllük, davranış, tutumlar” ın değiştirilmesi yönünde adımların atılması şeklinde düşünce akımlarının geliştiği görülmektedir. Yani dünya toplumlarına yönelik bireylerde çevreye karşı gönüllü bir duyarlılığın oluşturulması, davranış ve tutumlarında iyileştirmelerin yapılması ekoloji adına önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu eylemlere ilave olarak alternatif çözümler öneren, Gwartney ve Stroup’a göre özel mülkiyetin yaygınlaştırılması ile ilgi öne sürdükleri bir takım fikirler söz konusudur. Buna göre yeryüzünde bulunan doğal kaynakların özelleştirilerek korunmasının daha da sağlıklı olduğu yönünde fikirler ileri sürülmektedir. Özel mülk edinen mülk sahibi, kaynakların gelecekte tükeneceği endişesiyle daha rasyonel davranış sergileyeceği söylenebilir. Örnek olarak insanın koruyuculuğuna verilen hayvanların(at, sığır vs.) korunması adına daha sağlıklı bir fikir olduğu görülmektedir. Buna karşılık özel mülkiyeti olmayan(balina, yaban sığırı vs.) hayvanların soyunun tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bir realite söz konusudur (Gwartney ve Stroup, 1996: 35-38). Burada önemli sorun olarak çevresel yurttaşlık ve çevresel vatandaşlık gibi kavramlar düşünüldüğünde, dünyada bulunan doğal kaynakların dağıtımında çevresel adalet kavramına riayet edilip edilmeyeceği hususu önem arz etmektedir. Devletin doğal kaynaklara tam manasıyla sahip çıkmayacağı görüşü doğru olabilir. Fakat bu kaynakların özel mülkiyetinin kapitalistlere verilmesi, doğal kaynaklar üzerindeki sömürünün devam edeceğini garanti etmediği görülmektedir. Bu kaynakların dağıtımında adalet kavramına azami derecede riayet edilmesi gereklidir. Neticede dünyada her bir bireyin mülkiyet edinebilme hakkı vardır (Bıçkı, 2001: 40). Üstü yapının burjuvanın yönlendirilmesi ile şekillendiği bir dünyada paylaşılacak olan çevrenin ne denli adil olacağı tartışma konusudur. Çevresel adalet anlayışından yoksun bir şekilde büyüyen günümüz dünyası faturayı, alt tabakada bulunan fakir kesime kestiği görülmektedir. Dünyada 2 milyar insan 2 dolardan az bir gelire yaşamaktadır. Üretim ne kadar çok olursa olsun beslenmede adaletsizlik görülmektedir. Alım gücü azalan fakir insanlar, diğerlerine göre yeryüzü nimetlerinden çok az ve aynı zamanda sağlıksız bir şekilde beslenmektedir. Nierenberg yarıca, dünyada yaklaşık 1 milyardan fazla insanın aç kaldığını, 2 milyar insanında kötü beslendiğini ifade etmektedir. Ayrıca yerel gıdaların üretiminden gün geçtikçe uzaklaşmakta, bunun yerine GDO’ su değiştirilmiş ürünler üzerine yoğunluk artmaktadır. Bunun neticesinde dünyada yaşayan insanların 1. 5 milyarı obez, diyabet ve kalp hastalıkları gibi çeşitli hastalıklar baş göstermektedir. Watson gıdaların sağlıksız olduğu yönüne dikkati çekerek, ucuz olan gıdaların ve bu gıdaların sağlıklı olmadığını, geleceğimiz için önemli olan su, toprak ve biyolojik çeşitlilik açısından maliyetli olduğunu ifade etmektedir (Nierenberg, 2014: 270-280). Küresel gıda sistemi dünyada ikamet edenleri besleyecek yeni bir strateji bulması önemli bir adım olabilir. Yapılan gıda üretimi ve tüketimin daha adil bir şekilde olması gerekmektedir. Burada insan hırsının insanları olumsuz bir şekilde nasıl etkilediğini görmektedir. Kapitalizmin hırsı uğruna hem insanlık hem de çevrenin ne derece zarar gördüğü görülmektedir. Bu durumda üstü yapının halkın lehinde güçlü olması önemli bir gelişme olabilir. Aksi halde kapitalist yapıyla ciddi bir şekilde mücadele eden bir kurumun varlığından bahsedilmesi olanaksız görülmektedir.

4. Kapitalizm ve Çevresel Hareketler

Yeni toplumsal hareketler altmışlı ve yetmişli yıllarda ortaya çıkan barış hareketleri, anti-nükleer hareketler, yeşil hareket, kadın, lezbiyen, gay vb. hareketler olarak ifade edilmektedir. Bu hareketler güçlü bir demokrasinin ve sivil toplum ile adlandırılan, ekonomik bir olaydan ziyade sivil haklar, kimliğini ifade edebilme hareketleri olarak görülmektedir (Çayır, 2016: 12). Burada çevrecilik, 20. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan bir toplumsal hareket olmaktan ziyade, uzantılarının 19. yüzyıl sanayileşme döneminde yaşanan isyanlara kadar geri götürmek daha doğru görülmektedir. Böylelikle çevrecilik, hızla artan sanayileşmenin, çevreye yönelik artan zararların ve beşerin buradan itibaren duyduğu kaygı olarak görülmesi şeklinde ifade edilebilir. İktisadi gelişmenin artması ile çevrenin ya da dünya üzerindeki kötü koşulların artması arasında paralellik söz konusudur. Böylelikle ekolojik eylemlerin gün yüzüne çıktığı görülmektedir (Bahar Üste, 2015: 42). Örneğin eko-sosyalizm, ekomuhafazakârlık, eko-feminizm ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan yeşil hareket eylem gurupları söylenebilir (Heywood, 2010: 94). Sanayi toplumların artışına paralel olan çevresel hareketlerin, 21. yüzyılda daha da artış göstereceği muhtemeldir. Çünkü neoliberalizm, fordist seri üretimden sonra doğal kaynaklar üzerinde baskısını daha da artırmaktadır. Bu durum ekolojik çevrenin kirletilmesini hızlandırmaktadır. Kapitalizmin ya da onun en yüksek aşaması olan emperyalizmin artışı çevresel hareketlerin nidalarını yükselteceği olasılığı yüksek görünmektedir. Çevreye yönelik baskı ve sömürü çevresel hareketlerle paralellik göstermektedir.

Türkiye’de 1975 yılından itibaren yeşil siyasetin eylemleri görülmektedir. Örneğin 1975 yılında Murgul Etibank Bakır İşletme tesisinde bitki örtüsüne zarar verdiği söylemi, 1977 Silifke Akkuyu’ da nükleer santralin inşası, 1984 Gökova’da Termik Santralin kurulması, 1986 yılında Çernobil’in çevreye olan yıkıcı etkisinin Türkiye üzerinde hissedilmesi, 1989 Aliağa Termik Santrali’nin kurulmasında toplum tarafından yapılan protestolar önemli çevresel tepkiler olarak görülebilir (Duru, 1995: 59-61). Çevresel eylemlerin daima teyakkuza olması çevre için son derece önem arz etmektedir. Burada çevreci anlayış için önemli olan nokta, yenilenebilir kaynakların kullanımına yönelik bilincin artırılmasına yönelik çabaların desteklenmesidir. Durkheim, geleneksel toplumlarda bilincin yüksek olması, bireyin intihar eylemine kalkışmasına engel teşkil ettiğini ifade etmektedir. Çünkü burada güçlü bir toplumsal bilinç yani yoğun bir toplumsal baskı söz konusudur. Böyle durumlarda kollektif bir akıl devreye girmektedir. Böylece bireyin intihara teşebbüs etmesine yönelik engel teşkil olmaktadır. Aynen bu misalde olduğu gibi çevresel hareketlerin de bu anlamda toplumsal bir bilinçlenmeyi oluşturduğu görülmektedir. Böyle bir bilinç toplumun, çevrenin tahribatı hususunda kapitalizme karşı tampon görevi göreceği söylenebilir (Durkheim, 1986: 188).

Kapitalizmin çevre siyasetine bakıldığında realizm ideolojisinden hareketle, bireysel faydanın merkeze alındığı görülmektedir. Yani çevrenin, insanın hizmetinde olması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Yeryüzünde canlı ve cansız tüm varlıkların, insanın refahı için tüketilebileceği anlayışı söz konusudur (Mazlum, 2014: 472). Yeşil hareketin özelliklerle karşı çıktığı noktalardan biri de bu husustur. Yani doğanın tüm varlığı ile insanın hizmetinde olması gerektiği düşüncesidir. Burada dünya sağır, dilsiz, savunmasız ve sahipsiz olarak bakıldığından, istenildiği gibi tahrip edilmektedir. Doğanın kapitalistleşmesi ile birlikte bu ve benzeri davranışlar yeni toplumsal hareketler olarak ortaya çıkan çevreci anlayışların artmasına sebep olduğu görülmektedir. Kamu yararı düşüncesinin dışında aşırılıkların çevreye, canlıya zarar vereceği ihtimali yüksek görülmektedir. Tüm bu değerlendirmelere bakıldığında kapitalizmin aşırılıklarının doğayı tahrip ettiği ve bunun sonucunda yeni çevresel hareketlerin oluşmasını doğurduğu bir tablo söz konusudur. Burada kısacası kapitalizmin aşırılıkların dizginlenmesi canlı ve cansız tüm varlıklar için yerinde bir teşebbüs olacağı görülmektedir.

5. Sonuç ve Tartışma

Değerlerin yok olması ile sadece akla hitap eden bir neslin ortaya çıkması ihtimali yüksek görünmektedir. Bu durum en açık görüldüğü yerler, kapitalizmin doymak bilmeyen bir hırsı doğaya saldırıp burada önemli ölçüde baskı oluşturmasıdır. Weber’inde ifade ettiği üzere “*Bir ahlak biçimi olarak ve bir “ahlak” görünümü altında ortaya çıkan “kapitalist ruh” un savaştığı gereken birincil düşman, geleneksel olarak adlandırılacak her çeşit duygu ve davranıştır*” (Weber, 2014: 65) ifadesi, kapitalizmin iç yüzünü ortaya çıkarmaktadır. Çünkü insan varlığının soyut anlamda hırsını dizginleyen hususun kültürel değerler olduğu söylenebilir. Fakat kapitalizm, insanın soyut anlamdaki yönünü eğiten geleneksel değerlere savaş açarak, iç yüzünü su yüzüne çıkardığı görülmektedir. Böylece onun hırsını dizginleyen ne soyut anlamda bir oluşum söz konudur ne de sosyal olgular anlamında bir yapıdır. Sosyal yapıların kapitalizm karşısında itaat ettiği bir tablo görülmektedir. Dolayısıyla burjuvaziye dur diyecek bir oluşumun olmadığı küresel bir dünya söz konusudur.

Materyalleşen bir dünyada ve buna bağlı olarak sadece fen ilimleri ile yani akla hitap eden bir neslin ortaya çıkması, çevrecilerin en çok endişelendiği nokta olarak görülmektedir. Kültürel değerlerden arınık büyüyen bir beşerde çevreye yönelik merhametin beklenmesi söz konusu olmamaktadır. Bunun sonucunda 21. yüzyılda vicdani yönden eksik büyüyen bir kapitalist sınıf söz konusudur. Artı değer, kazanç hırsı uğruna çevre ve insan üzerine her türlü tahribatın yapıldığı bir insan profili söz konusudur.

Vicdani anlamda yetersiz büyüyen kapitalizm, biyolojik anlamda bireyin soyut olan yönünü kötüye kullanarak, toplumsal itaati sağladığı görülmektedir. Örneğin bireyin haz duygusunu su-i istimal eden kapitalizm, toplumun kontrolünü ele geçirdiği söylenebilir.

Tüm bunlar düşünüldüğünde kapitalizme karşı evvelen sosyal kurumların, özellikle de devletin, politikanın kendi halkını kapitalizme kurban etmemesi gerektiği bilincinin olması, yerinde bir adım olarak görülmektedir. İkincisi olarak sosyal medya yayın organları vasıtasıyla kapitalizmin tuzaklarına karşı, halkı bilinçlendiren eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Örneğin yanlış tüketim konusunda veya cinsel içerikli fiillerle bireyleri uyuturan uyutucu hazlara yönelik farkındalık eğitiminin verilmesi, yerinde bir eylem olabilir. Çünkü kitlesel yönlendirmeye bir aldatamanın olduğu, eleştiriden yoksun bir eğlencenin var olduğu ve reklamlar aracılığıyla tüketimci algısı oluşturularak tüketim kontrol biçimi oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca birey haz ve lükse özendirilmektedir. Burada seks ve porno gibi hazı tetikleyen durumlar kapitalizm gözlüğünden bakıldığında, toplumsal yeniden üretim ya da biyolojik anlamda toplumun üremesinin kaynağı olmayıp, temel kitlesel bir meta olarak toplumsal itaatin sağlanmasına dönüştüğü anlaşılmaktadır (Salattery, 2014: 207). Bu ve benzeri noktalarda bireyin kapitalizm tarafından uyutucu lezzetlerle uyuturulduğu görülmektedir. Bireyin zayıf noktalarının burjuva tarafından kötüye kullanımına engel olunması ve buna yönelik kolektif bir bilincin oluşmasına çaba harcanmalıdır.

Sonuç olarak uluslararası çok uluslu büyük şirketlerin başında akıl ve kalplerinde hırslarını dizginleyecek kültürel değerlerin olması, beşeriyet namına arzu edilen yegâne çare olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altıok, M. (2014). Ekolojik Kriz, Kapitalist Birikimin Sürdürülebilirliği, *Gelecek ve Ütopya, İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 3.
- Bahar Üste, R. (2015). Doğanın Siyaset Paradigması: Yeşil Siyaset, *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi*, 7(2): 51-52.
- Balta, E. (2014). *Küresel Siyasete Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baudrillard, J. (2018). *Tüketim Toplumu*. 11. Baskı, (Çev: Nilgün Tatal ve Ferda Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Bıçkı, D. (2001). Batı Düşüncesi, Liberal Kapitalizm ve Çevre, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 1(2): 40.
- Çayır, K. (2016). *Yeni Sosyal Hareketler*. 2. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dean, H. (2001). *Social Policy & Administration: Green Citizenship*. Blackwell Yayıncıları. 491-492.
- Dobson, A. (2007). Environmental Citizenship: Towards Sustainable Development, *Wiley Inter Science*, p. 276-285.
- Durkheim, E. (1986). *İntihar*. (Çev: Prof. Dr. Özer Ozankaya), İstanbul: Cem Yayınları, 1986.
- Duru, B. (1995). “Çevre Bilincinin Gelişim Sürecinde Türkiye’de Gönüllü Çevre Kuruluşları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Engdahl, F. W. (2010). *Ölüm Tohumları*. 3. Baskı, 17-29.
- Heywood, A. (2010). *Siyaset*. (Çev: Bekir Berat Özipek), Adres Yayınları. 94.
- Nierenberg, D. (2014). *Dünyanın Durumu*. 270-281.

-
- O'connor, J. (1994). *Sürdürülebilir Kapitalizm Mümkün mü?* New York: The Guilford Press.
- Özer, M. A. (2001). *Yeşil Hareket: Alman Yeşilleri Üzerine Bir Değerlendirme*, Ankara: Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. 3(1): 184.
- Salattery, M. (2014). *Sosyolojide Temel Fikirler*. İstanbul: Swentez Yayıncılık.
- Stroup, R. L. ve Gwartney, J. (1996). *Temel Ekonomi*. (Çev. Y. Aslan), Ankara: LDT Yayını.
- Swingwood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. (Çev. Osman Akınhay), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Weber, M. (2014). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. 1. Baskı, Ankara: Tutku Yayınevi.
-